Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/wrzesien-1939/129390,Zniszczenia-Warszawy-1939-1945.html

Ruiny Starego Miasta – panorama od strony Wisły w 1945 r. (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Zniszczenia Warszawy 1939-1945

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

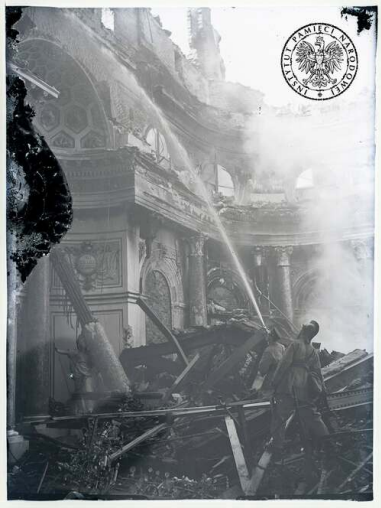
Autor: MARCIN MAJEWSKI 21.10.2026

W wyniku oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r., zagłady warszawskiego getta, zniszczeń w trakcie Powstania Warszawskiego, sowieckich nalotów bombowych, a także systematycznego oraz planowego wyburzania stolicy wbrew ustaleniom umowy kapitulacyjnej z 5 października 1944 r., zniszczeniu

uległo aż 84% zabudowy lewobrzeżnej Warszawy.

Podczas II wojny światowej lewobrzeżna część Warszawy uległa niemal całkowitemu zburzeniu. We wrześniu 1939 r. niemieckie siły powietrzne (Luftwaffe) przystąpiły do metodycznego bombardowania obiektów w stolicy Polski. Ogromne zniszczenia w substancji miejskiej poczyniła także niemiecka artyleria, unieruchamiając m.in. elektrownie miejskie, wodociągi – infrastrukturę niezbędną do funkcjonowania miasta i ludności cywilnej.

Celem stał się również Zamek Królewski, jako siedziba Prezydenta RP, który– w wyniku położenia ognia został 17 września 1939 r. zniszczony w 80%. Spłonął też gmach Głównego Inspektoratu Sił Zbrojnych (obecna siedziba premiera). W efekcie bombardowań we wrześniu 1939 r. co najmniej 10% zabudowy uległo zniszczeniu.

Strażacy z Warszawskiej Straży Ogniowej w trakcie akcji gaszenia pożaru w Sali Balowej Zamku Królewskiego. Autor: Henryk Śmigacz. Warszawa, 17 IX 1939 r. (fot. z zasobu IPN)

Odbudowa jest absolutnie wykluczona

Po zwycięskiej dla Niemców kampanii na zachodzie, 8 lipca 1940 r., gubernator generalny Hans Frank, odpowiedzialny za tereny polskie niewcielone do Rzeszy, spotkał się z kanclerzem Adolfem Hitlerem, który oświadczył, iż

> „odbudowa tego miasta [tj. Warszawy] jako polskiej metropolii jest absolutnie wykluczona”.

Kolejne zniszczenia substancji miejskiej miały związek z działaniem sowieckiego lotnictwa bombowego od czerwca 1941 r. W początkowym okresie celem były niemieckie obiekty wojskowe, natomiast od 1942 r. Sowieci bombardowali Warszawę nocą z wysokiego pułapu, w efekcie czego dochodziło do licznych zniszczeń obiektów cywilnych i miejskiej infrastruktury komunikacyjnej. Najcięższy nalot miał miejsce w nocy z 12 na 13 maja 1943 r., wskutek którego zginęło ok. 1 tys. cywilów, i zrujnowane zostały okolice ul. Grójeckiej i Marszałkowskiej oraz pl. Zbawiciela.

Po likwidacji powstania w getcie warszawskim (kwiecień-maj 1943 r.), Niemcy zrównali jego pozostałości z ziemią.

Po likwidacji powstania w getcie warszawskim (kwiecień-maj 1943 r.), Niemcy zrównali jego pozostałości z ziemią. Symbolem likwidacji „dzielnicy żydowskiej w Warszawie” było wysadzenie Wielkiej Synagogi na pl. Tłomackim osobiście przez dowódcę SS i policji gen. Jürgena Stroopa. W wyniku tych działań oraz następującej po nich metodycznej rabunkowej rozbiórki tej części miasta zniszczono ok. 15% jej zabudowy.

Ruiny „małego getta”, z prawej fragment gimnazjum kupieckiego przy ul. Prostej (fot. z zasobu IPN)

Warszawa musi być zburzona

Po przeprowadzonym 1 lutego 1944 r., udanym zamachu Kedywu Armii Krajowej (AK) na gen. Franza Kutcherę, dowódcę SS i policji na dystrykt warszawski, 6 lutego Hitler oświadczył gubernatorowi Frankowi, iż

> „Warszawa musi być zburzona, gdy tylko nadarzy się ku temu sposobność”.

Ta sposobność nadarzyła się w momencie otrzymania w dniu 1 sierpnia 1944 r. wieści z Warszawy o wybuchu powstania.

W wyniku działań niemieckiego lotnictwa, artylerii i innych środków bojowych, a także celowych podpaleń, dzielnice takie, jak: Wola, Mariensztat, Stare Miasto, Powiśle, Czerniaków i Śródmieście doznały ogromnych, bezpowrotnych zniszczeń.

Hitler miał ustnie przekazać Heinrichowi Himmlerowi – dowódcy Armii Rezerwowej – rozkaz zniszczenia Warszawy. Rozkaz ten był następnie przez Himmlera wydany walczącym niemieckim oddziałom – nakazywał ujętych powstańców i ludność cywilną zabijać, a miasto zrównać z ziemią.

W wyniku działań niemieckiego lotnictwa, artylerii i innych środków bojowych, a także celowych podpaleń, dzielnice takie, jak: Wola, Mariensztat, Stare Miasto, Powiśle, Czerniaków i Śródmieście doznały ogromnych,

bezpowrotnych zniszczeń. Część ludności trafiła do niemieckich obozów koncentracyjnych. W nocy z 1 na 2 września 1944 r. Niemcy obalili kolumnę króla Zygmunta III Wazy, która w planie nadzorowanym przez naczelnego architekta Warszawy Friedricha Pabsta (1940 r.) miała być zastąpiona przez posąg Walkirii. Do symbolu urosły niemieckie nieudane próby zburzenia wieżowca „Prudential" w Śródmieściu, ostrzeliwanego przez moździerz kal. 600 mm. Kolejne 25% zabudowy legło w gruzach.

Jesienią 1944 r. Niemcy przystąpili do skrupulatnej grabieży, a następnie do metodycznego wyburzania obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Warszawy. Według szacunków wyekspediowano do Rzeszy nawet 40 tys. wagonów kolejowych ze zrabowanymi przedmiotami. Zawartość archiwów i bibliotek unicestwiono w płomieniach. Podpalaniem i wysadzaniem gmachów zajmowały się oddziały *Technische Nothilfe*, posiadające już doświadczenie w burzeniu getta. Zburzono główne biblioteki i archiwa, pomniki, a także pałace: Bruhla oraz Saski. Spalono pałac Łazienkowski, zdewastowano i ograbiono Belweder. Około 30% miejskiej zabudowy wyburzono.

Zniszczony budynek PAST-y. Autor: Henryk Śmigacz. Zdjęcie pochodzące z albumu z fotografiami z czasów powstania warszawskiego oraz okresu powojennego, wchodzącego w skład Archiwum osobistego Henryka Śmigacza, pozyskanego do zasobu IPN w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci (fot. z

zasobu IPN)

Hotel Polonia. Autor: Henryk Śmigacz. Zdjęcie pochodzące z albumu z fotografiami z czasów powstania warszawskiego oraz okresu powojennego, wchodzącego w skład Archiwum osobistego Henryka Śmigacza, pozyskanego do zasobu IPN w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci (fot. z zasobu IPN)

Ruiny kościoła Sakramentek pw. św. Kazimierza na Nowym Mieście

– 1945 r. (fot. z zasobu IPN)

Wkład kultury niemieckiej

Niszczenie europejskich dóbr kultury nie było czymś wyjątkowym w działaniach kierownictwa III Rzeszy Niemieckiej. W 1942 r. Hitler wydał Luftwaffe rozkaz bombardowania miast brytyjskich o szczególnym znaczeniu historycznym i kulturowym – w ten sposób unicestwiono np. zabytkową część Exeter z rzymskimi pozostałościami.

Zniszczeniu w sumie uległo aż 84% zabudowy lewobrzeżnej Warszawy (całe miasto po obu stronach Wisły unicestwiono w 65%).

W wyniku oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r., zagłady warszawskiego getta wiosną 1943 r., zniszczeń w trakcie Powstania Warszawskiego w 1944 r. oraz sowieckich nalotów bombowych w l. 1941-1944, a także systematycznego oraz planowego wyburzania stolicy wbrew ustaleniom umowy kapitulacyjnej z 5 października 1944 r., zniszczeniu w sumie uległo aż 84% zabudowy lewobrzeżnej Warszawy (całe miasto po obu stronach Wisły unicestwiono w 65%).

Warto nadmienić, iż całkowitemu zniszczeniu uległy warszawskie centrale telefoniczne, dworce kolejowe, infrastruktura lotnictwa pasażerskiego i mosty przez rzekę. Straty Warszawy i jej mieszkańców oszacowano w 2004 r. na ponad 45 miliardów dolarów według jego wartości z początku XXI w.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ